

60. YILDA ÜCRETLİ MÜHENDİSLERLE GELECEĞE BAKIŞ

Pınar Hocaoğulları
EMO Ücretli ve İşsiz Mühendisler Komisyonu Başkanı

60 yıllık bir örgütün tarihine bakmak kolay iş değil. Hele de tarihsel olarak dünyada ilkeler, amaçlar ve çalışma anlayışı bakımından benzeri olmayan bir birliğe bağlı meslek odasından bahsediyorsak.

Bu yazıda “kolayı” seçeceğim. EMO’nun 60 yıllık tarihinde çok yer tutmayan, günümüz ve gelecek açısından önemli bir çalışma başlığına, ücretli mühendislerin güvence mücadelesine değineceğim.

EMO’nun çalışma dönemlerinde 10-15 yıllık bir geçmiş var ücretli mühendis çalışmalarının.⁽¹⁾

Ücretli mühendislerin çalışma yaşamına ilişkin tartışmaların başladığı zamandan bu yana bu alanda sürdürülecek çalışmaların zorunluluğu kendini sayısal verilerle olduğu kadar politik verilerle de ortaya koyuyor.

Ücretli Mühendisler Ne Durumdalar?

Mühendisler 30 yılı aşkın bir dönem boyunca sürdürülen neoliberal politikalarla işçileştirildi; ucuz emek ordusunda yerini aldı. Mesleğin vasıfsızlaştırılmasıyla birlikte ücretli mühendislerin çalışma koşulları zorlaştı. Mühendislik eğitiminde müfredat değişiklikleri, mühendislik bölümlerinin çok sayıda “yeni” bölüme parçalanması, mezuniyet sonrası ihtiyaç duyulan belgelendirme faaliyetleri, akademik kadrodan ve teknik donanımdan yoksun yeni üniversiteler ve yeni

mühendislik fakülteleri kitleleşen ve diploması tek başına “yeterli” olmayan bir mühendis topluluğu yarattı.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin (TMMOB) 2006 yılında yaptığı ve çok sayıda mühendislik disiplini kapsayan araştırmasında ücretli mühendislerin oranı yüzde 81 olarak açığa çıktı. İnşaat Mühendisleri Odası (İMO) Ankara Şubesi’nin 2011 yılında üyeleri özelinde yaptığı profil araştırmasına göre çalışanların yüzde 62’si ücretli inşaat mühendisi. Özellikle genç ve yeni mezun mühendisler baz alınarak yapılan oranlamada, ücretli çalışma oranı mezuniyet tarihi yaklaştıkça artmaktadır. EMO’nun 2009 yılında yaptığı EMO Üyelerinin İstihdamı Araştırması’nda bu sonuç çarpıcı bir şekilde görülmektedir. Araştırmanın genelinde ücretli çalışan oranı yüzde 68 olarak tespit edilmiştir. Anket katılan mühendisler yaşlarına göre sınıflandırıldığında 25-35 yaş arasındaki mühendislerin yüzde 83’ünün, 25 yaş ve altında olan mühendislerin ise yüzde 92’sinin ücretli olduğu açığa çıkmıştır.

Ücretli mühendisler; düşük ücretlerle çalışma, karşılığı ödenmeyen uzun çalışma saatleri, SGK primlerinin gerçek ücret üzerinden ödenmemesi, hafta tatili olmaksızın çalışma gibi sorunları yaygın bir biçimde yaşamaktadır. TMMOB’nin 2006 yılında gerçekleştirdiği profil araştırmasının sonuçlarına bakmaya devam ettiğimiz zaman ücretli mühendislerin yüzde 28’inin 50 saatten fazla çalıştığı,

(1) Yazı, 30 yılı aşkın bir dönem boyunca yaşanan işçileştirme dalgasının etkisiyle EMO’da başlayan ücretli mühendis tartışmalarını-çalışmalarını konu edinmekte, EMO’yu ücretli mühendislerin güvence mücadelesinin adresi yapma iddiasını tartışmaktadır. Bu sebeple 1970’li yıllarda EMO üyelerinin de yer aldığı TEKSEN, TÛTED gibi mühendisleri işçi sınıfının bir bileşeni olarak gören mücadele deneyimleri yazıda yer almamaktadır. Aynı kapsamda KESK’in kuruluş sürecinde ve KESK’e bağlı sendikalarda mücadele eden EMO üyelerinin çalışmaları da yazıda yer almamaktadır. Ancak bu mücadele deneyimlerinin tamamı yazıdaki tartışmalara ışık tutmaktadır.

fazla mesai yapanların yüzde 61'inin ise fazla mesai ücreti almadığı görülüyor. Araştırmalarda yasal çalışma süresi 40 saat olan kamuda çalışan ücretli mühendisler devre dışı bırakılarak oranlama yapıldığında ise ücretli mühendislerin çok daha büyük oranlarda fazla çalıştığı ve fazla mesai ücreti almadığı açığa çıkmaktadır.⁽²⁾ TMMOB'nin profil araştırması mühendislerin yüzde 51'inin 1500 TL'nin altında çalıştığını gösteriyor.⁽³⁾ EMO Üyelerinin İstihdamı Araştırması'nda ücretli mühendislerin yüzde 60.8'inin 2500 TL'nin altında ücret aldığı görülüyor. Araştırmada yaşa göre dağılıma bir kez daha bakacak olursak 25-35 yaş arasındaki ücretli mühendislerin yüzde 66'sının, 25 yaşında olan ve daha genç yaşta üyelerin ise yüzde 87'sinin 2500 TL'nin altında ücret aldığı görülüyor.

Sayıları her geçen gün artan mühendislik, mimarlık fakülteleri ve böylelikle genişleyen kontenjanlarla her yıl mezuniyet sayılarının artması, mühendislerin çalışma koşullarına ilişkin olumsuz gidişatın da benzer bir biçimde katlanarak devam edeceğine işaret etmektedir. Başka bir deyişle profil araştırmalarını 2014 yılı için güncellediğimizi varsayarsak çok daha yüksek oranlarda güvencesizlik sonuçlarıyla karşılaşacağımızı söylemek abartı olmayacaktır. Bu çıkarım için üniversitelerde artan kontenjan sayılarına bakmak ipucu verebilir.

2011 yılında 95 üniversitede bulunan mühendislik, mimarlık fakülteleri için açıklanan kontenjan sayısı 67 bin 939'du. Yalnızca bir yıl sonra Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin (ÖSYM) 2012 yılı tercih kılavuzunu incelediğimizde mühendislik mimarlık fakültelerinin 144 üniversitede bulunduğunu ve kontenjan sayısının 94 bin 821'e çıktığını

görüyoruz. 2013 yılında benzer bir sonuç karşımıza çıkıyor: 145 üniversite 94 bin 143 kişilik mühendis, mimar ve şehir plancısı kontenjanı.

Meslek Odaları Dönüştürülüyor mu?

Sayısal veriler oldukça çarpıcı. Bu verilere AKP eliyle sürdürülen neoliberal dönüşüm ve bu dönüşüme uygun meslek odaları yaratma sürecini eklediğimiz zaman; ücretli mühendislerin güvence mücadelesinin, Odalarımızın "Halkın çıkarını üyelerinin çıkarından bağımsız görmeme" çizgisini devam ettirme dinamiklerinden birisi olduğunu söyleyebiliriz.

AKP iktidar oluşunun üçüncü döneminde neoliberal saldırı programını kurumsallaştırma adımları attı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile bünyesinde oluşturulan Mesleki Hizmetler Genel müdürlüğü TMMOB'nin yetki alanına müdahale etti. Doğa ve kentlerin sermaye birikimi doğrultusunda talan edilmesinin önünü açan yasal düzenlemeler (2B Yasası, Afet Yasası, Büyükşehir Yasası) Meclis'ten peş peşe geçirildi. Denetim AKP iktidarının merkezinde toplandı.⁽⁴⁾ TMMOB Yasası gündeme geldi. AKP, TMMOB Yasası Taslağı ile TMMOB'ye doğrudan müdahale edebileceğini "gösterdi". TMMOB Yasa Taslağı rafa kalktı; TMMOB'yi yetkisizleştirme planları başka yasal düzenlemelerle devam etti. AKP kendi rant alanını (ve otorite alanı) genişletti, neoliberal dönemin sermaye birikim modeli kurumsallaştı.

Neoliberal program ekseninde atılan bu adımlar bir dönem çeşitli yetkilerle donatılmış meslek odalarının yeni dönemlerine, yeni mücadele zeminlerine, biçimlerine işaret ediyor, etmeli.

Bütün bu verilere rağmen ücretli mühendislerin güvence mücadelesi yalnızca bir iddiadan mı ibaret?

Güvencesizlik, ücretli mühendisler için her geçen gün daha yakıcı hale gelirken, odaların yasa ve yetkilerine ilişkin müdahaleler güncelliğini korurken, AKP'nin karanlığına karşı isyan eden milyonlar, Haziran İsyanı'na kitlesel biçimde katılan, yaşamlarına, mesleklerine ve geleceklerine sahip çıkan genç mühendisler güvence mücadelesi iddiasını tüm gerçekliğiyle ortaya koydu.

Parkları, meydanları terk etmeyen, "gündüz mühendis, gece çapulcu" olanlar, güvenli bir gelecek istiyor.

EMO'nun 60. yılında, ücretli mühendislerle ilgili yapılan çalışmaları arşivlemek kolay olabilirdi belki. Ücretli mühendislerin güvence mücadelesi vermesi ise "zor". Ücretli mühendisleri emek mücadelesinin bileşenlerinden birisi yapmak "zor". Bunun için hazırlanmak, Odamızı, EMO'yu bu mücadelenin bir mevzisi haline getirmek de "zor".

EMO'yu 60. yılına taşımak ne kadar zor ve gerçek ise, ücretli mühendislerin güvence mücadelesiyle bir 60 yıl daha yaşamak o kadar zor ve gerçek. ■

(2) Neoliberal politikalarla kamu alanlarında istihdam büyük oranda düştü. Kamu kurumlarının özelleştirilmesi ve hizmetlerin taşeronlaştırılmasıyla birlikte ücretli mühendislerin büyük kısmı özel sektörde istihdam edilir oldu.

(3) Profil araştırmasının sonuçları doğrultusunda 2009 yılında 1. TMMOB Ücretli-İşsiz Mühendis, Mimar, Şehir Plancıları Kurultayı yapıldı. Kurultay TMMOB tarihinin en kitlesel etkinliği olarak, iki gün boyunca 1000'i aşkın katılımıyla devam etti. Odasına üye olan ve olmayan birçok ücretli mühendis için Kurultay, TMMOB ile temas ettikleri ilk etkinlik oldu.

(4) 17 Aralık 2013'te Türkiye tarihinin en büyük yolsuzluk operasyonu AKP'nin yağma, talan ve hırsızlıklarını ortalığa saçtı. Neoliberal politikalarla yağma, talan ve hırsızlık alanlarının nasıl genişlediği gözler önüne serildi.